

PÄÄKIRJOITUS

Yhdessä eteenpäin!

Risto Ikonen

Tämä on eräänlainen juhlapääkirjoitus. Tarkalleen vuosi sitten alkoi ilmestyä uusi kotimainen tiedelehti, Kasvatus & Aika. Tähän mennessä lehdessä on julkaistu yhteensä kolme-toista referee-menettelyn läpikäynyttä artikkelia, minkä lisäksi on ilmestynyt lukuisia katsauksia ja kirja-arvioita. Tekstien kirjo ulottuu koulutuspolitiikasta kulttuurintutkimukseen ja kasvatuksen historiasta tieteenfilosofiaan. Neljän ensimmäisen numeron yhteenlaskettu laajuus on reilut neljäsataa sivua.

Niin määrällisesti kuin laadullisestikin arvioituna uuden tulokkaan alkutaival on sujunut erinomaisesti. Suorituksen arvoa lisää, että vielä muutama vuosi sitten tällaisen julkaisuhankkeen onnistuminen näytti erittäin epätodennäköiseltä. Seuraavassa yritän valottaa joitakin tekijöitä, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet Kasvatus & Aika -lehden syntyyn ja menestykseen. Näkökulma on ehdottoman henkilökohtainen, kasvatustiedekeskeinen ja kiistatottoman perifeerinen.

Yksi taustatekijä löytyy kasvatustieteissä tapahtuneesta historiallisen tutkimusotteen vähittäisestä hiipumisesta. Kasvatustieteen päivillä historyryhmän osanottajamäärä näytti jatkuvasti pienenevän. Vuoden 2004 alussa Helsingin yliopisto alkoi lisäksi valmistella Suomen ainoan kasvatuksen historian oppituolin lakkauttamista. Itärajan tuntumasta katsottuna vaihtoehdot näyttivät olevan todella vähissä: joko oli hyväksyttävä kasvatuksen historian alasajo omana tieteenalanaan tai sitten asialle oli yritettävä tehdä jotain.

Kuuluimme Juhani Tähtisen kanssa jälkimmäiseen ryhmään. Niinpä päätimme, että Joensuussa loppuvuodesta 2004 pidettävillä Kasvatustieteen päivillä sisällytettäisiin historian teemaryhmän ohjelmaan keskustelutilaisuus, jossa pohdittaisiin keinoja elvyttää alan harrastusta ja lisätä lähestymistavan arvostusta. Näin myös tehtiin. Keskustelun aluksi voitiin todeta, ettei tilanne ollut ihan niin toivoton, kuin miltä ensi silmäyksellä näytti. Päiviä varten kootun abstraktikirjan perusteella teemaryhmä ei ollut ainoa paikka, missä kuultiin historia-aiheisia esityksiä. Näyttikin siltä, ettei ongelma siis ollutkaan harrastuksen puute vaan se, että historiatieteellistä lähestymistapaa hyödyntävät tutkijat olivat jakautuneet useisiin teemaryhmiin.

Tästä hajasijoittumisesta oli omat haittansa. Historiatutkimuksen pirstoutuminen pieniksi kasvatustieteen eri tutkimushaarojen sisällä toimiviksi saarekkeiksi vaikeutti tiedonkulua tutkijoiden välillä. Niinpä menneisyydestä kiinnostunut tutkija oli vaarassa jäädä oman tieteenalansa kummajaiseksi, joka ei välttämättä itsekään täysin luota oman tutkimuksensa tärkeyteen. Eristäytyneisyys vaikeutti myös lähestymistavan sisäistä keskustelua ja kehitystyötä sekä yhteydenpitoa muissa tieteissä tehtävään kasvatuksen historian tutkimukseen. Miten tilanteen voisi korjata? Esiin nousi varsin epätodennäköiseltä vaikuttava johtopäätös: Koska kasvatuksen historian tutkijoita tuntui olevan niin vähän, tilannetta ei voi korjata muulla tavoin kuin järjestämällä kasvatuksen historian tutkijoille oma nimikkotapaamisen. Silloinpahan saataisiin varmuus, onko alalla tulevaisuutta vai ei.

Ajatus tutkijatapaamisen järjestämisestä oli ollut esillä toki aiemminkin. Tällä kertaa tapahtui kuitenkin se, mikä usein jää tapahtumatta: Abstrakti idea muuttui konkreettiseksi teoksi. Kesällä 2005 pidettiin Turussa ensimmäiset Kasvatuksen historian tutkijatapaaminen, jonka järjestelyistä vastasivat Juhani Tähtisen lisäksi Annukka Jauhiainen, Marjo Nieminen ja Minna Vuorio-Lehti.

Kesäkuun alkuun sijoitettu tapahtuma toteutettiin minimibudjetilla, sillä olihan mahdollista, että ensimmäinen tapaaminen jäisi samalla viimeiseksi. Toisin kuitenkin kävi, sillä tapahtumaan ilmoittautui kuutisenkymmentä eri tieteenaloja edustavaa osanottajaa, joista puolet piti päivillä oman esitelmän. Mainio alkumenestys pakotti jatkamaan. Seuraavia Kasvatuksen historian päiviä isännöi Tampere, vuonna 2007 Helsinki ja tänä vuonna Joensuu. Suosiosta kertoo se, että päivien aikana on kuultu yhteensä puolentoistasataa esitelmää. Ja mikä tärkeintä, tutkijatapaamisista on muodostunut aidosti monitieteellinen tapahtuma. Esimerkiksi kesäkuussa 2008 järjestetyt Joensuun päivät toteutettiin Historian oppiaineryhmän, Teologisen tiedekunnan ja Kasvatustieteiden tiedekunnan yhteistyönä.

Kasvatuksen historian päivät on vakiinnuttanut asemansa keskisuurena kansallisena tiedetapahtumana. Jatkuvuudesta kertoo sekin, että kesäkuussa 2009 tutkijatapaaminen järjestetään jo viidennen kerran. Tapahtuman järjestelyistä vastaa toistamiseen Turun yliopisto.

* * *

Kaikkinsa voi todeta, että harrastuksen elvyttämisessä on onnistuttu hyvin. Mutta miten voisi lisätä alan arvostusta? Tietenkin samalla tavoin kuin muuallakin yhteiskunnassa, koaamalla voimat yhteen, järjestäytymällä ja tehostamalla toimintaa. Tällä tiellä otettiin merkittävä askel jo Turun päivien yhteydessä kesällä 2005, jolloin perustettiin Kasvatuksen historian verkosto. Verkoston johtoryhmään valittiin professorit Anja Heikkinen (TaY), Marjatta Rahikainen (HY) ja Jukka Rantala (HY), tuolloinen yliassistentti ja nykyinen erikoistutkija Juhani Tähtinen (TuY) sekä allekirjoittanut (JoY). Sitten johtoryhmää on täydennetty, jolloin mukaan ovat tulleet Rainer Aaltonen (Tampere), Pauli Arola (Helsinki) ja Pirkko Leino-Kaukiainen (HY). Puheenjohtajana on toiminut Juhani Tähtinen.

Yhdistysteknisistä syistä verkosto asettui Kasvatustieteellisen seuran siipien suojiin, vaikka jo perustamisvaiheessa oli tiedossa, ettei toiminta tulisi koskemaan pelkästään kasvatustieteilijöitä. Olihan näet selvää, että kasvatuksen diakroninen, ajalliset sidonnaisuudet ja muutosprosessit huomioon ottava tutkimus ei ollut vain kasvatustieteen yksinoikeus. Itse asiassa suurin osa tällaisesta tutkimuksesta tehtiin muualla kuin kasvatustieteissä. Monitieteisyys ei siis ole kasvatuksen historian pelastusprojektin sivutuote vaan sen keskeinen päämäärä.

Kasvatuksen historian päivien suosio pakotti pohtimaan, tarvitsisiko verkosto oman julkaisukanavansa. Yksi mahdollisuus olisi ollut koota päivien annista konferenssijulkaisu. Toisaalta, jo keskustelujen varhaisessa vaiheessa esiin nousi ajatus oman periodijulkaisun perustamisesta. Lopulta alkuvuodesta 2007 verkosto päätti tarttua tuumasta toimeen. Lehdelle koottiin reipas toimituskunta ja päätoimittajaksi valittiin yksimielisesti Jukka Rantala, joka määrätietoisesti johti alun raaka-aihion työstämistä korkealaatuiseksi tiedejulkaisuksi.

Lehtemme julkaisupolitiikan keskeisiä periaatteita ovat olleet uusien urien aukominen, tiederajojen ylittäminen ja huolellinen toimitustyö. Jonkinlaisena erikoisuutena voi pitää tietoliikenneyhteyksien tehokasta hyödyntämistä. Alusta alkaen tarkoitus on ollut saattaa lehti mahdollisimman monen lukijan ulottuville. Juuri tästä syystä lehdestä haluttiin tehdä open access -julkaisu, johon on kaikilla halukkailla vapaa ja ennen kaikkea ilmainen pääsy. Avoimen saatavuuden periaate takaa maksimaalisen lukijakunnan. Tämän käänköpuolena

on kuitenkin minimaalinen tulokertymä. Jatkossa tästä voi koitua ongelmia, sillä verkkojulkaiseminen ei suinkaan tarkoita sitä, etteikö kustantamisesta koituisi kuluja. On vaikea kuvitella, että toimituskunnan pitäisi talkootyön lisäksi maksaa omasta pussistaan sivustojen kehittämisestä ja ylläpidosta aiheutuvia kuluja.

Pienoisena innovaationa voitaneen pitää, että myös toimitustyö tehdään suurelta osin verkossa. Lehdellä on Moodle-oppimisolustalle rakennettu oma virtuaalitoimistonsa, joka on mahdollistanut toimituksen hajauttamisen. Koska toimituksen ovi on yhtä lähellä kuin lähin verkkoyhteydellä varustettu tietokone, maantieteelliset etäisyydet menettävät merkityksensä. Tällä hetkellä toimituksen työpisteitä löytyy Turusta, Helsingistä, Oulusta, Brysselistä ja jopa Joensuusta. Voikin todeta, että Kasvatus & Aika on toimintojensa alueellistamisessa julkaisumaailman edelläkävijä.

Toimitustyön keskittäminen verkkoon on mahdollistanut myös toimituksen pääluvun lisäämisen, mikä puolestaan keventää yksittäisten toimittajien työtaakkaa. Tiedonkulkukin toimii, sillä jokainen toimitusolustalle laitettu viesti välittyy automaattisesti toimittajien sähköposteihin. Näin lepotaukoakin pitävällä säilyy tuntuma, missä milloinkin ollaan menossa. Tämä on osoittautunut erittäin hyödylliseksi, sillä näin toimittajat voivat jääkiekkjoukkueen tapaan vuorotella vetovastuuta.

Rauman seminaari

1. Vuosikurssin jääkiekkjoukkue 1962

Kuva: M. Rahikainen

K & A:n toimitus metaforisesti esitettynä: muuallakin kuin jääkiekossa täytyy yhteispelin sujuu. (Kuvälähde: Rauman kansakoulunopettajaseminaarin 1. vuosikurssin oppilaita harjoituskoulun kentällä vuonna 1962. © Myllymäen Kilta via M. Rahikainen)

On tietenkin selvää, ettei mikään tekniikka riitä takaamaan julkaisun menestystä. Ehdottomasti tärkein Kasvatus & Aika -lehden menestystekijä on sen innostunut ja osaava toimittajajoukko. Yhteispelitaldoista kertoo taas se, että lehden linja on aina ulkoasua myöten luotu toimittajakunnan yhteistyönä.

Kulunut vuosi on ollut sisäänajon aikaa. Toimittajat ovat tutustuneet toisiinsa samalla kun on hiottu toimitusprosesseja ja toimituksen työkaluja. Ensimmäisen toimintavuotensa ja neljän julkaistun numeron jälkeen Kasvatus & Aika on hyvässä vedossa. Elinvoimasta

kertovat myös teemanumerot, joista ensimmäinen ilmestyi tämän vuoden lokakuussa aiheenaan kirjoittamisen historia (K & A 3/2008). Tämä Kirsti Salmi-Niklanderin ja Anna Kuisminin päätoimittama kokonaisuus tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman suomalaiseen sivistyshistoriaan. Paraikaa on valmisteilla peräti kolme teemanumeroa aiheinaan kasvatuksen historian metodologia (1/2009), lapsuuden historia ja urheilun historia.

Nyt käsillä oleva numero kuvastaa varsin hyvin, millaiseksi *Kasvatus & Aika* on vuoden sisällä muotoutunut. Siinä tarkastellaan kasvatusta ja siihen liittyviä käsityksiä ilmiönä, jolla on historialliset juurensa, joka on saanut eri aikoina erilaisia muotoja ja jonka kehityshistoria ei ole suinkaan saavuttanut vielä päätepistettään. Uutena avauksena lehdessä julkaistaan englanninkielinen artikkeli, joka samalla laajentaa kirjoittajakuntamme uuden mantereen puolelle.

Risto Ikonen on Joensuun yliopiston dosentti ja Kasvatus & Aika -lehden va. päätoimittaja